

Prof. dr. sc. Željko Potočnjak

Neke primjedbe, s aspekta radnog i socijalnog prava, na Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju

Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, travanj 2012.

1. Produženje roka u kojem se mora ostati u znanstvenom, odnosno znanstveno-nastavnom zvanju sa sadašnjih četiri (iznimno tri) godine na pet godina neće pozitivno utjecati na znanstvenu izvrsnost. Takva mjera onemogućit će napredovanje mladih znanstvenika koji u kraćem roku ostvare uvjete za napredovanje. U tom smislu ona će destimulirati znanstveni rad, pa nije vidljivo na koji bi način ona mogla pridonijeti znanstvenoj izvrsnosti.

2. U slučaju ukidanja obveze reizbora odnosno izbora na više radno mjesto otvara se vrlo bitno pitanja tko će i pod kojim uvjetima (uz ispunjavanje kojih kriterija) odlučivati o raspisivanju natječaja na temelju kojeg se može ostvariti napredovanje. Predložena promjena odredbe čl. 18. st. 9. Zakona otvara mogućnost da se javni natječaj ne raspiše i za one znanstvenike koji ispunjavaju uvjete za izbor u više znanstveno/znanstveno-nastavno zvanje (radno mjesto). Zakonom bi trebalo jasno odrediti barem okvirne kriterije na temelju kojih će se donositi odluka o objavljivanju javnog natječaja. Bez određivanja tih kriterija postoji mogućnost da jedini kriterij napredovanja bude osiguranje financijskih sredstava za više radno mjesto, odnosno da prosudba pitanja napredovanja bude prepuštena slobodnoj ocjeni upravljačkih struktura.

3. U svezi s uvođenjem instituta podnošenja trogodišnjih izvješća o radu iz nacrt zakonskog teksta krajnje je nejasan sadržaj tih izvješća, te kriteriji i postupak u kojem će se odlučivati o njihovom prihvatanju, a posljedice neprihvatanja su krajnje teške za znanstvenika (osobno uvjetovani otkaz koji se daje zbog nesposobnosti za rad na određenom radnom mjestu). U zakonskom tekstu su kao jedino jasno definirani kriteriji određeni minimalni uvjeti koje Nacionalno vijeće propisuje za izbor na znanstveno radno mjesto. Pri tome nije jasno na koje se uvjete misli. Ako su to uvjeti koje je znanstvenik trebao ispuniti za izbor na znanstveno radno mjesto onda je besmisleno u postupku izvještavanja ponovno utvrđivati ispunjavanje uvjeta udovoljavanje kojim je utvrđivano u postupku izbora na znanstveno radno mjesto. Ako se pak radi o uvjetima za izbor na više znanstveno radno mjesto onda nije jasno zašto se onemogućava napredovanje onih za koje bi se utvrdilo da ispunjavaju uvjete za napredovanje.

U svakom slučaju zbog ozbiljnosti posljedica koje neprihvatanje izvješća ima za znanstvenika trebalo bi zakonom utvrditi kriterije za neprihvatanje izvješća. Pored toga, trebalo bi jasno urediti i postupak odlučivanja o ne/prihvatanju izvješća. Taj bi postupak trebao omogućiti utvrđivanje svih relevantnih činjenica barem na razini u kojoj se te činjenice utvrđuju u postupku izbora na znanstvena, odnosno znanstveno-nastavna radna mjesta. Bez jasnog utvrđivanja kriterija i postupka ocjene podnesenog izvješća postoji velika opasnost od zloupotrebe tog novog postupka ocjenjivanja (npr. da se postupci restrukturiranja institucija provode kroz neprihvatanje izvješća, a čime mogu biti zahvaćeni znanstvenici koji su uredno ispunjavali svoje znanstvene, odnosno znanstveno-nastavne obveze). Pri tome kriteriji i postupak odlučivanja o ne/prihvatanju trogodišnjeg izvješća su iznimno bitan element radnog odnosa znanstvenika i visokoškolskih nastavnika da se uređenje tih pitanja ne može u cijelosti prepustiti općim aktima znanstvenih instituta i visokih učilišta. Osim pravne nesigurnosti prepuštanje uređenja tih pitanja autonomnim aktima dovest će na nacionalnoj razini i do neujednačenosti kriterija i postupaka.

4. U svezi s ograničavanjem javnog financiranja, pa posljedično tome i mogućnosti nastavka radnog odnosa osoba koje su navršile 65 godina života otvara se pitanje može li se ta mjera kao dobno diskriminatorna opravdati nekim zakonitim ciljevima politike tržišta rada. U uvjetima kada u Hrvatskoj postoji izuzetno nepovoljni odnos između broja aktivnih osiguranika i umirovljenika, iznimno niska stopa zaposlenosti osoba starije životne dobi te relativno mali broj osoba u znanstveno-nastavnim zvanjima ta se mjera teško može opravdati socijalno-političkim, a još manje znanstvenim razlozima. Komparativna iskustva pokazuju da se ni u jednoj zemlji snižavanjem dobne granice za umirovljenje nije povećala stopa zaposlenosti mlađih osoba. Utoliko nam se čini da je ta mjera protivna kako proklamiranoj politici poboljšanja odnosa između aktivne i umirovljeničke populacije (pri čemu su znanstvenici u dobi od 65 godina života upravo skupina koja ima najveći potencijal nastavka radne aktivnosti) tako i politici povećanja broja osoba u znanstvenim i znanstveno-nastavnim zanimanjima.

Osim načelnih primjedbi u svezi s dobnim ograničenjem trajanja radnog odnosa sporne su i odredbe čl. 102. st. 7. i 8. Zakona koje ograničavaju slobodu rada osoba kojima je radni odnos prestao zbog navršenja 65 godina života (mislimo da se ni na koji način ne smije ograničavati sloboda rada tih osoba na privatnim učilištima), ali i sloboda prosudbe javnih visokih učilišta o tome tko se smatra odgovarajućim pristupnikom (mora li zbog navedenog

dobnog ograničenja učilište prednost dati osobi koja ispunjava minimalne uvjete za izbor u znanstveno-nastavno, odnosno nastavno zvanje).

5. U svezi s izmjenom čl. 45. Zakona kojom se produljenje ugovora o radu na određeno vrijeme uvjetuje osiguranjem sredstava za plaće otvara se pitanje spolno diskriminatornog učinka te mjere. Naime, uvođenjem tog uvjeta najčešće će biti pogođene žene koje najčešće koriste prava u svezi s roditeljskim dopustom. Utoliko bi trebalo jasno odrediti što se želi postavljanjem uvjeta „ako su osigurana sredstva za plaću“ te otkloniti eventualne spolno diskriminatorne učinke takve zakonske odredbe.

6. U skladu s usvojenom pravnom terminologijom u tekstu Zakona bi trebalo govoriti o „sklapanju“, a ne o „zaključivanju“ ugovora o radu.